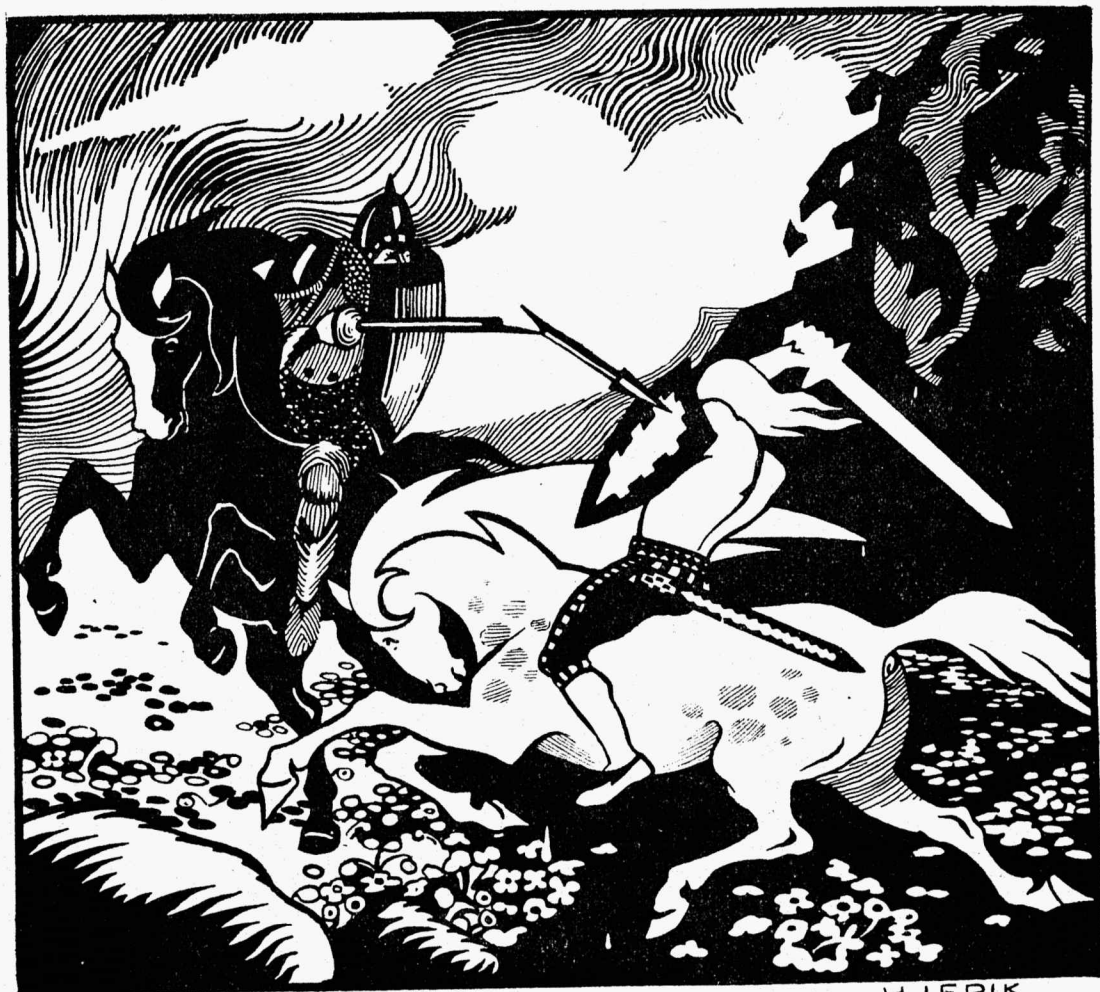




7. NOVEMBER

1924

III AASTAKÄIK



H. LEPIK.

Võitlus.



Sissejuhatus maleülesande kokkusaadmise teoriasse.

Toimetaja A. Burmeister.

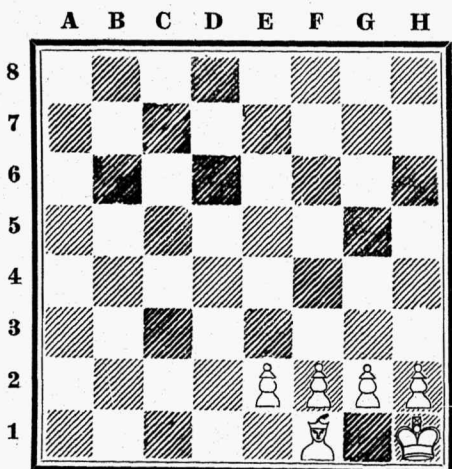
(Järg.)

III. Ülesandes peab väljendatud olema mingisugune idee (Prantsuse keeles „pointe“). Idee võib avalduda: ühe ehk mitme ohvitseri ohverdamises (mõnikord ka tähtsana paistva jalamehe ohverdamises), valge malendi tagasitõmbamises, millega vaenulik kuningas rohkem liikumisvabadust saab; ühe vaenuliku malendi sidumisest loobumisest, vahetevahel ka ainult mitme puhta ja ökonoomilise variandi ühendamisest.

IV. Päävariandis tohib ainult autori mõeldud lahendus sihile viia, tähtsates abivariantides on teine lahendus ka lubamata, mittetähtsates variantides aga ei riku kõrvallahendused ülesande korrektust.

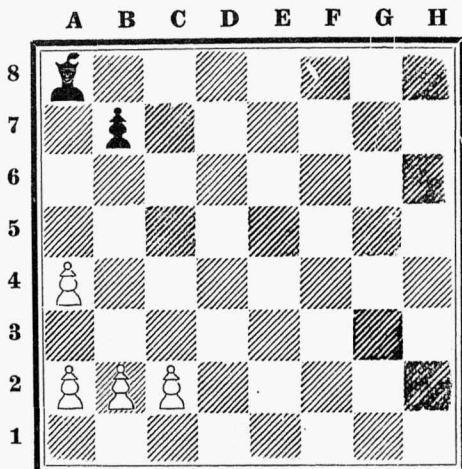
V. Algusesis peab niisugune olema, mis praktilisest partiist tekkinud võib olla. Näiteks valge odamehe seis g1 ruudul ühel ajal valgete sõdurite seisuga f2 ja h2 ruutudel on võimatu, sest need jalamehed asuvad veel oma algruutudel ja valge odamees ei võinud milgi kombel g1 ruudule sattuda. Lisame allpool veel juure 2 järgmist võimata seisu.

Mustad.



Valged.

Mustad.

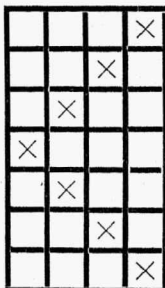


Valged.

Viimane ülaltoodud seis on kahel põhjusel võimatu.

Ülesanded.

Geograafia ülesanne.



Antud ruutudesse järgmiste tähendustega sõnad asetada, et ristikestega märgitud ruutusid mööda alla lugedes Euroopa riigi nime saaksime.

- 1 Maailmajagu
 - 2 Jõgi Aasias
 - 3 Esimene inimene
 - 4 Skandinaavia jumalus
 - 5 Kiltmaa Aasias
 - 6 Riik Lõuna-Ameerikas
 - 7 Skandinaavia eeposte kogu.
- J. Kg.

„Õõliblika“ mõistatused.

1) Kes istub ratsa ja viskab jalad kõrva taha?

2) Kohtasid kord kaks lähedat sugulast.

— Tere! Kes sa oled?

— Kas sa tõesti mind ei tunne? Olen ju ma su isa!

— Kuid ma ei ole aga sinu poeg!

— See on tõsi, et sa ei ole minu poeg, aga mina olen siiski sinu isa!

Ja mõlemad kaelustasid ja suudlesid üksteist südamlikult.

Kes olid need sugulased?



VIKERKAAR

Nr. 45.

Vastutav toimetaja: Ernst Raudsepp.

Tegev toimetaja: J. Neggo-Vössokotsky.

Väljaandja: Tallinna Eesti Kirjastus-Ühisus.

Toimetuse ja talitus: Tallinn, Pikk tän. 2 (Päevaleht). Kõnetr. 17-96. Toimetuse kõnetunnid teisipäeviti ja reedeti kella 1—2.

1924.

Tellimisi võtavad vastu kõik postkontorid ja „Päevalehe“ tellimiste vastuvõtjad.

Tellimishind: kuus postiga 60 mk., veerandaastas 180 mk., poolaastas 360 mk., aastas 720 mk.

Kaasvõitlejad.

Hugo Valma.

Astu, suksu, noh, kalopp!
Hüppa kraavist üle, hopp!
Siit läeb rada koplisse,
Siirdub karjamaale tee.

Mäletad, kuis varsana
Sääl veel kepsu löid sa?
Olid noor ja muretu,
Kergejalgne, vallatu.

Mäletad siis seda ka
Kuis sind pärast säluna
Õpetati aistesse,
Taltsutati ohjesse?

Ei see sulle meeldinud, —
Ei sa rasket sallinud; —
Ihkasid vaid väljale,
Lagedalle vaba'sse.

Siiski viimaks allusid,
Tööga ära harjusid:
Sust sai tugev hobune,
Meie armsam kodune.

Eks see olnud samuti
Minugaigi hiljuti:
Olin vahva väike mees,
Vabad mõtted südamas.

Vaevalt jõudsin sirguda, —
Tuli tööle asuda,
Tuli ühes sinuga
Elukoormat vedada.

Nii meil, suksu-sõbrake,
Saatus päris ühine.
Kuid ei murda suuda see
Kumbagi meid vististe!

Sul on jalad tublid veel,
Mul on alles rõõmus meel;
Küll me seltsis jaksame
Vastu panna vaevale!

Kuule, käharlakake,
Laseme kord sõidule!
Tõmba täie traaviga,
Nagu tegid säluna.

Tahaks veel kord ratsuta
Vaba poisikesena,
Kraavist üle hopp! halloo!
Üle välja, üle soo . . .

Vaata, nii, — oi, sõbrake,
Vabad veelgi oleme
Vabad nagu ennegi! —
Vabaks jääme atati!

Ei meid suuda siduda
Sunnid, käsud kohuta,
Mured maha muljuda,
Paelad paigal pidada!

Hopp, halloo, las lennata!
Kuid nüüd keera koju ka. —
Säält läeb rada koplisse,
Siirdub karjamaale tee.

MILLEKS VAJAME NOORSOOLIIKUMIST?

Eddy Jürisson.

Viimastel aastatel räägitakse meil palju noorsooliikumisest; see teem on kõneaineks nii kasvatajaskonnas kui ka noorsooringkonnis. Me näeme noori koonduvat mitmesuguseiks rühmitusiks ja organisatsiooniks, kuulame neid valdlevat mitmesuguste põhimõteteist lahkunekute ja eriarvamiste üle.

Tõuseb küsimus: millest on tingitud noorsooliikumine, millised tõukejõud seda edasi kannavad ja millist mõju avaldab see nähtus meie noorsoo üldkultuurilisele arengule?

Noorsooliikumise tõukejõuks on noorte isetegevuse tung ja põhimõteteist ning väga tihti ka ideelised lahkunekud vanema põlvaga.

Noorsugu, kes juba lapseeas välja jõudnud, kuid siiski veel täleaalstena ja täleõiguslikena kodanikena avalikus elus tegeleda ei saa, ei rahuldu vaid neist arenevõimalusist, mis annab kool. Pakub ju kool vaid teoreetilisi teadmisi, ilma et anaks vilumust ühiskondlikus elus.

Noorsooliikumises tahab noorsugu luua endale ümbruskonna, kus ta võiks väiksemas ulatuses teostada samu ülesandeid ja toiminguid, mis tavalikult täiskasvanute ja üldse vanema põlve tegevuspiiresse kuuluvad.

Teiseks ei poolda noorsugu mitte alati neid vaateid ja ideid, ei tunne huvi selle vastu, mida harrastavat ta näeb vanemat põlve. Noorsugu, kellel vähe peetumusi, on alati ideelisem vanemast põlvest.

Noorus on otsimise aeg, uute sihtide ajamise ja väärtuste ümberhindamise aeg. Uusi tõdesid tahab leida noorsugu ja ilusamaid vorme meie elule. Mitte minevikus ei ilutse noorsugu, vaid juhib pilgu tulevikku.

Kes aga tahab midagi leida või luua, peab ise otsima ja tegetsema. Sellepärast võimegi näha kultuuritahtelisema ja ärksama noorsoo juures hoogsat isetegevust, mis kiil avaldub mitmesuguses vormis,

kuid mis siiski on juhitud elureformi, elu uueksloomise suunas.

Noorsooliikumise jaatav mõju noorsoo kasvatusesele ja arendamisele seisab esimeses joones selles, et see noori iseseisvale tegetsemisele ergutab. Iga noorsoo ring ja ühing on kooliks, mis õpetab teoreetilisi teadmisi tegetikus elus tarvitama ja inimest edasi arendab nendel aladel, mida harilikus koolis nende iseloomu pärast arendada ei saa, nimelt ühiskondlikel, kunstilisel ja riiklikel tegevusalal.

Noorsoo-organisatsioones tegetsenud noored astuvad ellu kogenud organisatsioonina ja tegetasina, kes on harjunud avalikus tegevuses ja ühiskondlikel elus julgelt ning mõõdukalt esinema, teostama hakates elus samu ideid ja kindlakskujunenud tõekspidamisi, mis on saavutatud noorsoo isetegevuse praktikas.

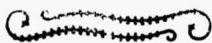
Noorsooliikumine lähendab ka inimesi üksteisele, õpetades tundma üksteise hingeelu. On ju noored palju avameelsemad kui vanem põlv, samuti ei ole noortel veel mõõduandvad materjaalsed huvid, mis harilikus elus nii tihti katmata egoismi kujul avalduvad ja inimeste vahele ülepeäsmatu vaheseina säevad.

Koondudes mõne noorsoo-organisatsiooni ümber ja leides suure hulga valmistatud mõttevendi ning huvikaaslast, on lgal noorsoolasel kergem oma vaimlisi ja kehalisi võimlisi arendada ja edendada. Ühisel piiril saavutatakse nii mõnigi kõrge ja kauge mäetipp, mõni suur eesmärk, mis üksikud oleks jäänud kättesaamatuks.

Niisuguseks ühiseks suureks eesmärgiks on noorsoo elureform, elu uuestiloomine. Karskus, kehakultuur ja tervishoid ühes vaimlise tegevuse süvendamisega ja otstarbekohase elukorraldusega on põhinõuded, mille järele peab käima iga üksik noorsoolane ja kogu noorsugu, kui ta tahab olla tõesti oma rahva ja kogu inimkonna tulevikulootus ja luua ilusamat elu. Kuid ka üksiku inimese enda tulevik nõuab nende põhinõuete järele kälmist.

Siit näeme, et noorsooliikumist kõigis selle avaldumisvormes vajab kõige päält noorsugu ise, kui endaarendamise abinõu. Sellepärast, noored, vaatame ringi, kas ei

ole söõdis mõni ideeline ala meid ümbritsevas noorsoos, et panna käed kohe külge ja ühistel jõupingutustel leida teid ja abinõusid ühiseks kultuuritööks.



METSELANIKUD.

Richard Roht'i jutustus noorsoole.

3

Terasemalt silmitsedes nägi rebane metsavahi elutuse ümber aga midagi erakordset. Nimelt oli sääal palju hobuseid, kõigil need lund mööda libistatavad asjad taga, millel heinad ja põhk. Hobused olid siia-

Nässak keerles ta ümber, saba rõngas, aga naine ei näinud teda tähele panevat.

Metsavaht ise õue ei ilmunud.

Rein mõtles juba ära minna, kui nägi korruga suurt elavust metsavahi tare üm-



Terasemalt silmitsedes nägi rebane metsavahi elutuse ümber aga midagi erakordset.

sinna kinni seotud ja sõid. Aga ka võõraid inimesi oli õues näha, mõni tuli metsavahi tarest, mõni läks sinna, — mehed ja naised. Imelik. Ainult harva oli Rein metsavahi juures võõraid inimesi näinud; nii palju kui täna, aga ei iialgi. Mis see tähendab?

Lõpuks nägi Rein ka metsavahi naist tarest välja tulevat ja üle õue minevat.

ber tõusvat. Hulk inimesi tuli majast välja — mehed ja naised. Ning nende järel kanti üht imelikku asja — üht pikka kandilist musta asja. See asi säeti ühe hobuse taga olevale libisevale asjale ja siis istusid kõik inimesed teiste libisevate asjade pääle ja hobused hakkasid reas minema. Teiste inimeste seas istus ka metsavahi naine, kuid kus oli metsavaht?

Korraga võpatas rebane.

Diana oli tarest välja joosnud ja tahtis ka hobuste järele tormata. Kuid üks võõras inimene haaras tare läve juures ta kaelarihmast kinni. Siis istus Diana maha ja ulus — ulus koledasti, nagu oleks tal ääretu kurb ja õudne. Nii, teadis re-



Diana istus maha ja ulus.

bane, ulus Diana ainult siis, kui ta isand piüssiga metsa läks ja teda kaasa ei võtnud. Aga täna oli koera toonis veel midagi, midagi enneolematut, mis rebase verest tarretades läbi käis. Mis see oli? Miks ulus Diana? Miks tahtis ta hobustega kaasa tormata, kuma ta isand hobustega kaasa ei läinud? Imelik seletamatu kurbus ja hirm asus rebasesse. Ta tahtis veel vähe istuda, et oodata, kumas Nässak, kes hobustega kaasa lastud joosta, koju tagasi pöörab. Koeralt saaks ehk üht-teist järele pärida. Kuid rebasele oli täna nende imelikkude juhtumuste järele Nässaku toon ja olek instinktiivselt vastik. Näha ja kuulata, kuidas see arpiüks kelgiks, kuma rebane teda ainult narriks ja õrritaks, selleks oli Reinu tuju äkki liig tõsiseks saanud. Talle tuli teine mõte. Ta tõusis ruttu ja libises kiirkäigus tiikk maad läbi metsa, kuni jõudis hobustele ette tee ääre, mida mööda rong pidi minema. Rebane peitis enda jälle hoolega ära ja ootas. Küll

oli neil inimestel, asjadel ja hobustel palju vastikuid lõhnu, aga Rein kannatas kõik ära. Mõned mehed lõhnasid veel iseäranis imelikult, Rein ei võinud öelda, et pahasti, vaid vastuoksa — nii nagu isuäratavalt, aga kuidagi veel teisiti. Neil olid ninad punased, silmad imelikud ja nad rääkisid hirmus valjusti. See oli kõik väga huvitav, aga Reinul polnud täna selle üle järelemõtlemiseks tuju. Teda huvitas see must neljanurgeline asi, mida metsavahi hobune vedas. Kui see kast Reinu kohale jõudis, nuusutas rebane iseäranis hoolega. Ja imelik — ta tundis kõiksuguseid teravaid lõhnu, mis selle kasti välisest küljest tulid, aga kasti seest tuli tugevasti metsavahi lõhna. Ja see lõhn oli natuke nagu teistsugune, kui muidu. See oli sarnane lõhn, nagu... nagu... Aga see olj võimatu! Reinu jumal ei võinud ometi lõhnata, nagu mõni kärvanud jänes.

Rein istus kui pörutatud tiikk aega. Millestki ei saanud ta aru. Oli metsavaht ise neljanurgeliseks ja mustaks muutunud? Või oli ta tõesti selle neljanurgelise musta asja sees? Aga miks? Kuhu ta läks? Miks saatis teda niipalju võõraid hobuseid ja inimesi? Miks ulus Diana? Miks jooksid metsavahi naise silmist pisarad?

Rebane pidas aru, kuhu nüüd minna. Kellega võiks sarnaste imelikkude ja kohutavate asjade üle rääkida, mis veresse toonud arusaamatu kurbuse ja õuduse? Kuhu minna? Naisega rääkida? Rebane liigutas pahaselt kõrvu. Naine ei saaks sellest kõigest midagi aru. Temal ikka pesamured, toidumured, koristusmured. Vahest küsib veel, kas metsas kena ilm, kas mõnd rasvast nurmkana kusagil näha polnud. Päh!

Tüki aja pärast jõudis Rein otsusele, et tarvis minna naabri, Vilgas Kavalpää juure, kes ligiläheduses elas.

2.

Vilgas Kavalpää oli teistsugune rebane, kui Rein Andres.

Rein Andres oli natuke kurvameelne, üksiklane, filosoof. Ta armastas vaimitist juurdlemist ja elu ning ta nähtuste üle järelemõtlemist rohkem kui igapäiseid as-

keldusi ja hoolitsusi. Kuigi sellejuures ta ka igapäised toimetused ja talitused hoolsa korralikkuse ning järjekindlusega paremini ära õiendas, kui vast harva veel keegi metselanikest, ei olnud see talle ometi elumõtteks, vaid ainult paratamatuseks, mida teha tuli, et elada. Elada aga oli sellepärast huvitav, et huvitavaid asju näha ja kuulda, nendega tegemist teha ning nende üle mõtteid mõlgutada.

Rein Andres pidas jahti pääasjalikult sellepärast, et süüia. Kuigi ta ka jahis oli meister, et temasuguseid vähe, ei olnud, mõistagi, ka jahipidamine talle niivõrd lõbuks, kuivõrd paratamata kohustuseks.

Vilgas Kavalpää sellevastu elas aga ainult igapäistele huvidele ja muredele. Tema elumõtteks hommikust õhtuni oli saak — saak kui idee. Sääljuures oli ta osav kõiksugusteks vigurivändalisteks kombinatsioonideks, et saaki tabada. Ta armastas jahti jahi enese pärast. Päevad võis ta jälgida mõnd haruldast looma või lindu, et seda lõpuks tabada, kuigi ta mõnd teist saaki palju vähema ja lihtsama vaevaga tabada oleks võinud. Tihti libises tal üks saak nina alt mööda, ilma et ta sellega end segada oleks tahtnud, kuna ta teist jälgis. Tuligi ka sellepärast ette, et Vilgas kõigi oma vigurite juures sagedasti vähem tabas kui näiteks Rein. Ta käis alati ringi, kõrvad imekavalalt piisti, silmad imekavalasti pääs läikimas, — ta oli kõik üks iseäralikkude jahivigurite idee fixe — ja tihti olid ta vigurid nii keerulised, et talle ainult kahju töid.

Näiteks armastas ta inimeste juures vargilt käia — vist küll sellepärast, et need vargused väga kardetavad olid, hästi hädadohtlikud, ja ka terast pääd nõudsid, kavalust ning kõiksuguste kombinatsioonide oskust.

Kuna metsas ühel osaval rebasele toidust kunagi just puudu ei tulnud, lonkis Kavalpää alati metsääri mööda ringi, uurides, kuidas inimeste elumajade juure pugeda. See oli tal kui haigus. Tihti oli ta väljapääsmata seisukorras olnud ja üsna tihti ka naha päale saanud — mõnikord

koerte hambaid maitsta, mõnikord ka tubli kaikaga mööda selga.

Kavalpää oli alles hiljuti õiselt jahilt tagasi tulnud, kui Rein ta koopa ette jõudis. Ta lõpetas parajasti einet, milleks oli suur must kukk. Vilgas peitis ruttu kuke jäänused ära ja lakkus suu puhtaks, kui küllalist nägi koopasse vaatavat, — talle eneselegi ei meeldinud, et võõrad ta haiglasest jahikirest jälle klatshima hakkavad.

„Tere, naaber,“ hüüdis Rein. „Hääd isu eineks!“

„Teren'd tere!“ vastas Kavalpää, kuna ta kavalad silmad läikisid ja kõrvad justkui kogu aeg kinnitasid, et nad teavad pagana palju imevigurlisi asju.

„Mis isu sel kehval ajal õige olla saab,“ jätkas Vilgas. „Näed, käisin öösi jahil, midagi ei tabanud, juba mitu päeva olin söömata, kõhu kiskus päris kokku. Leidsin siis teeäärast ühe vana lõpitud varese. Seda närisin siis ja nutsin. Oh ajad, ajad!“

Rein naeris mõeldes: küll ma su vigurid tunnen!

„Noh,“ ütles ta. „Miks sa tühja seda vana lõpitud raiska närid, kui omal jänespraad läve ees.“ Nimelt silmas Rein kohe koopa ette jõudes, et siingi see hommi-kune inimesenäru käinud, kes igale poole kihvtitatud jänesepraadi poetas.

„Hehehe,“ naeris Kavalpää. „Eks, naaber, proovi korraks seda jänesepraadi. Küll siis näeme, kuidas maitseb.“

Kavalpää tuli koopast välja ja kõõritas jänesekintsu poole, mis ta läve ligidal lebas.

„Selle,“ lausus ta kihvtise naeruga, „viin ma talukoortele kostiks. Küll see nende pääle toredasti mõjub.“

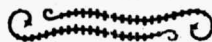
Ta laskis koopalaale kõhuli ja kutsus küllalise viisakalt oma kõrvale.

„Pole sulle midagi korralikuks suupisteks pakkuda, vabanda, tead isegi,“ ütles ta niisamuti moe pärast.

„Ah tühja,“ vastas Rein. „Pole mul söömiseks praegu isugi. Mul on mured...“

„Nojaa,“ venitas Vilgas. „Sina elad ju ikka vaimliste huvidete...“

(Järgneb)

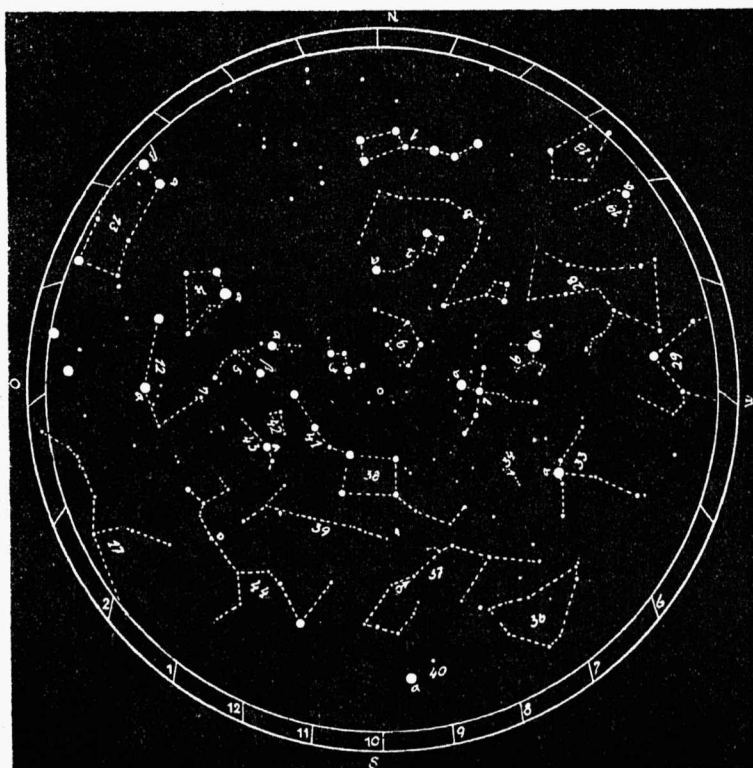


NOVEMBRIKUU TÄHINE TAEVAS.

Tartu tähetorni assistendi R. Livländer'i kirjutus „Vikerkaarele“.

Meie kaart kujutab tähist taevast, nagu ta paistab meile oktoobrikuu lõpul kell 9, novembrikuu algul kell 8 ja novembrikuu keskel kell 7 õhtul. Kahekordne ring kaardi ümber on silmapiir, tähed N, O, S, W tähendavad ilmakaari. N. n. seenitpunkt ehk punkt, mis meile taevast

hel asub. Selles tähtkujus asub Põhjaneael (α), mis paljale silmale liikumatult taevast näib püsivat. Kõik tähed, mis asuvad meridiaanis lõuna pool Põhjaneala, on oma kõrgeimas seisus; kõik tähed, mis on aga meridiaanis põhja pool Põhjaneala, on oma madalaimas seisus.



otse pää kohal seisab, on kaardi keskpunktis väikese ringikesega ära tähendatud. Sirgjoon kaardil, mis ühendab tähti N ja S ja läheb läbi kaardi keskpunkti, nimetatakse taeva meridiaaniks. Taevast on see joon suur ring, mis ütle meile pää põhjast lõunasse läheb.

Tähtkujudest nimetame kõige päält Väikest vankrit (2), mis seenitpunkti ja põhja ilmakaare va-

Suur vanker (1) on praegu põhja pool nii madalal, kui ta üldse meil veel olla võib. Suure vankri ja Väikese vankri vahelt läheb Lendmadu (8).

Üsna seenitpunkti lähedal asuvad Kassiopeja (3) mida eestlased Vända-tähtede ja Penivankri nime all tunnevad ja Tsefeus (9).

Meridiaani lähedal seenitpunktist

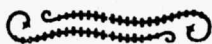
lõuna poole minnes näeme Pegasuse lendhobust (38), allpool Kaalu (39), Veemusta (37) ja üsna madalas lõuna pool Lõuna kala (40).

Meridiaanist järjest ida poole minnes näeme madalamal: Valaskala (44), Eridanuse jõge (17). Orion on idas parajasti tõusmas ning ainult tema pää ulatab üle silmapiiri (kaks heledat tähte idas). Kõrgemal paistavad: Jäär (43), Andromeda (41), Perseus (5) või eestlaste Küünla päeva tähed tuntud muutliku tähega Algol (β), Veomes (4), mille heledamad tähed eestlastele Jõulutähtedena tuntud. Sõnn (12) punaka Aldebaraniga (α) ja Taevashõelaga (η). Põhja-idas on Kaksikud

(13) ju tõusnud, kuid asuvad praegu alles üsna madalas.

Meridiaanist lääne pool asuvad madalamas: Kaljukits (36), Kotkas (33). Otse läänes on Maokandja (29) ju pooleni loojunud. Temast põhja poole näeme Herkulest (28), Põhja Krooni (19) ja osa Karjast (18). Seeritpunkt ja lääne ilmakaare vahel asuvad õige kõrgel: Luik (7) ja Lüüra (6) heleda sinika Vee-gaga (α).

Planeetidest on näha punakas Mars Veemehe (37) tähtkujus. Tema koht on väikese noolekesega, Marsi märgiga, tähistatud. Tema heledus jääb päev-päevalt ikka vähemaks, kuna ta meilt kaugemale läheb.



ARAABIAST JA PERSIAST.

Roda Roda järele H—a.



Kord jalutas emiir Hadjadj Hirmus ükski Kufa müüride ees ja kohtas kedagi vaest inimest, kes kartuseta temaga seltsis teda

tundmata. Nad sattusid kõnelusse, ja emiir küsis oma saatjalt:

„Mida sa arvad emiir Hadjadjst?“

„Kufas kõneldakse, et too meetud olevus põlvenevat kuradilt endast. Kas rahvas tõtt räägib, seda ma ei tea. Et aga emiir on verejanuline elajas, näen küllalt igapäev. Hukaku Issand teda võimalikult pea.“

„Kas tunned mind?“ küsis emiir.

„Ei.“

„Tea siis ja värise: mina olen Hadjadj.“

Vaene araablane aga ei värisenud põrmugi, vaid vastas rahulikult:

„Ja kas tunned mind, isand?“

„Ei.“

„Tea siis, et olen üks vabastatud orjast Beni Amiri suguvõsast. Kahjuks puudub minu õnne juures üks: iga kuu noorekuu ajal, nagu näiteks täna, tumeneb mu mõistus kolmeks päevaks nii, et ma ei tea, mida räägin.“

See vastus meeldis emiirile nii väga, et ta talle naerdes andestas ja talle pääle selle veel rikkaliku kingituse tegi.



[Franz Treller. Noorsoole toimetanud Jursi Sander.]

Don Antoni ol kulus aega, et võitu saada sügavast meele vapustusest, mida esle olid kutsunud teated Mariast, ja Pablo istus vaikides ta kõrval. Viimaks küsis noormees: „Kuidas on lood sõjaga, don Antonio?“

„Pääle seda kui päälinnast raskete võitluste tagajärjel sunnitud olime lahkuma ja lõunapoolle taganema, oleme viimasel ajal juba jälle pääletungimisele asunud ja vaenlast mitmes lahingus võitnud. Sääli tabas meid aga õnnetus, mis meilt röövis juhi, kellele olid rajatud kõik lootused. Niiud, kardan ma, on kõik kadunud; conde surm annab mässule uut hoogu. Kuigi Calleja on väga tubli väejuht, ei suuda ta siiski conde aset täita. Olime asunud luurekäigule, et vaenlasega kaotatud ühendust uuesti leida — ja leidsimegi. Kui väelaagri jõuan ja kindrali alles elusalt eest leian, saab see, mis sa mulle Mariast teatasid, ta viimseid tunde kergendama. Ajaviitmata peab kõik, mis iganes võimalik Maria vabastamiseks ette võetama, ning peaksin ma kas või Sarmientot ennast appi paluma.“

„Kui lubaksid, don Antonio, et sulle avaldan oma arvamist, siis pean kõige otsustarbekohasemaks, et lased meid Tenangaga Mariat edasi otsida. Tenangal on väga terav mõistus ja on kõigis metsades ja llanodes tarvitatavais sõjakavalusis täieline meister; me teame, kus Mariat otsima peame ja me leiame ta ka kindlasti.“

„Kas sa tõesti seda julgeksid?“

„Kas pole see mu kohus? Kas pole Maria mu õde?“

„Annan sulle mõned tiradorid *) kaasa.“

*) Tirador — kiitvääsosa sõdur.

„Ei, don Antonio, valged võiksid meid kavatsetasvas ettevõttes ainult segada. Kui abi vajan, siis kasutan oma kuuluvust endiste valitsejate soosse ja kutsun endale mayad abiks. Kardan, et niiud, pääle conde surma, kiiresti toimima peab.“

„Jah, sul on õigus. Taevane Isa hoidku ja kaitsku mu last.“

„Kus seisavad sinu arvates motinerod?“

„Nad asuvad kindlasti Amatitlani **) pool, sest säältpoolt tuli ka väesalk, kellega ennist võitlust pidasime. Meie pääväed asuvad Ixhuatani ***) juures laagris.“

„Kui sa teekonda laagrisse jatkad, lahkun sinust ja tungin Tenangaga sierrasse.“

„Kutsu see noormees siia, ta võitles mehiselt.“

Pablo viipel lähenes noor maya.

„Sa oled minu Pablole ustavaks sõbraks ja võitlesid vahvasti meie ridades, mõlema eest tänan sind.“ Ta surus sõbralikult Tenanga kätt. Tenanga kummardas aupaklikult pääd.

„Aita mu vaest last päästa ning nõua siis tasuks, mis soovid, ma täidan su soovi.“

„Teenin oma kuningat, sennor, mul pole muud tasu vaja kui tema tänu,“ oli uhke vastus.

„Hiiva, ma näen sa oled mägedesõdur. Tahan sulle sõbraks olla.“

Tenanga kummardas pääd.

Lancerodele oli teelemineku aeg kätte jõudnud, kui nad veel enne ööd laagri taht-

**) Amatitlan — linn vähe lõunapool Guatemala linnast.

***) Ixhuatan — küla Lõuna-Guatemalas.

sid jõuda. Sargento tuli sellest don Antoniole teatama.

„Peame lahkuma, Pablo,“ ütles Irala ühes tõeses. „Hoidu mässuliste eest, nad asuvad põhjapool. Kui nende juures teatavaks saab, et Lerma mõrtsuka käe läbi langenud on, alustavad nad arvatavasti kohe pääletungimist. Jumal olgu meie isamaale armuline.“

„Kas sa ei saadaks donna Inezile teateid —?“

„Saadan talle kohe käskjalaga kirja. Ta vaeseke leiab oma kallimat ja on mures oma mehe pärast. Sinu teated saavad teda trööstima. Mu armas poiss, ma tean ju, et sa kõik teed, mis sa võid. Talita mu varandusega oma hääksarvamise järele. Jumal õnnistagu sind ja su kavatsusi.“

Lancerod istusid juba sadulas.

Ka don Antonio astus sadulasse ja vaikeses Pablole veel kord kätt ulatades, ratsutas ta oma meestega minema.

Pablo ja Tenanga olid üksinda.

Mõlemad korraldasid hoolikalt omi püsse ja laadisid nad uuesti, siis ütles Pablo: „Tule, sõber, asume teele, aeg kaob.“

Nad valisid üksildasemaid teid, ratsutasid ringi ümber paiga, kus hiljuti oli peetud verine ratsavõitlus, käänasid laias kaares ümber pueblo, kus neid vangistati, ja jõudsid õhtuks sierra jalale, kus nende arvates viibisid röövlid ja ka donna Maria. Ühes kareda, metsikult lõhestatud kaljuriinka arvurikastest koobastest leidsid nad kaitsitud koha öölaagriks. Hobused sidusid nad lassode külge rohtu sööma.

7. Bandidod.

Väikeses kaljuseina õõnsuses istusid kolm meest, kelle välimus rahulikule reisi-jale küll kananaha selga oleks ajanud, sest sedavõrd sarnanesid nad teeröövlitele. Indiaanlane oma jahisärgis ja pikis nahksetes säärikutest nägi neist kolmest veel kõige viisakam välja. Mulati salalik kelminägu, neegri tiilp, elajalik näoime olid ühtlasi hirmuäratavad ja vastikud.

Mehed olid relvitud piissi ja machetiga.

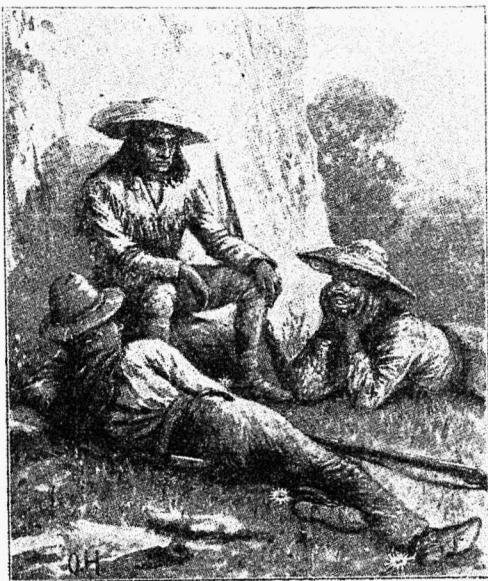
Kuna Tamay seljaga kaljuseinale toetudes kivi otsas istus, lamasid ta kaaslased pikali rohus.

„Kui Mendez pea endast midagi kuulda ei lase ja küllalt raha ei saada, saab ta seda kahetsema. Mul on ammugi juba villand metsades ja kaljudes ümber hulkumise,“ avaldas mulatt.

„Mine linnadesse, Tito,“ ütles neeger, „ning tantsi tantsulavadel senoritadega. Alguacilid *) igatsevad sääl ju ammu juba sind näha.“

„Sind mitte vähem, sa must mees; kanepine kaelaside ootab sääl sind samuti nagu mindki.“

„Oleks musta mehe jaoks liig suureks auks koos ühe värvilise caballeroga õhuta tsu etendada, jätan sulle meeleldi eesõiguse.“



„Kaks noort punanahka pidid mul peaaegu kõik nurja ajama.“

„Ära lobise rumalusi — ei, päris tõsiselt,“ jätkas mulatt, „tahan Meksikosse kolida, sinne elu ei meeldi mulle ning, ei saada Mendez raha — ütlesin ta majordomole, et temaga tungivalt kõnelema peame — noh, siis annavad seda teised isikud. — See oli nupukam mõte, mille sa kunagi välja oled haudunud, noort tiitarlast röö-

*) Alguacil — kohtuteener, politseinik.

vida, selle asemel, et teda ära põleda lasta. See tülp punanahk säääl," lüsis ta tasasemalt, et Tamay teda ei kuuleks, „oleks ta rahulkuult tuleroaks jätnud. Lollus, see tüdruk on raha — palju raha väärt ja sennor de Mendez peab seda maksma.“

„Niüid, kus sa ta conde pärijaks oled teinud, võib ta seda ka.“

„See oli kuum tunnike, kui lancerod mind ajasid, seda võin teile kinnitada, ning see maksab raha.“

„Sa oleks enne laskmist pidanud ettevaatlikumalt oma asukoha valima.“

„Ta sattus mulle nii juhusliselt püssitoru ette ja nii soodsalt, et mu trabucco *) iseendast lahti läks. Olin rõõmus, kui Ixmali juure jõudsin ja jälle hobueesi selga võisin ronida. Kaks neetud punast jõmpsiikat oleks mulle säääl peaaegu ilusa pudru keetnud.“

„Kuidas nii?“

„Parajasti kui üht nende hobustest enda jaoks välja valida tahtsin — nendel olid täisverd hobused — seisid nad äkki oma pikkade püssidega minu ees corrali juures ja naksutasid kukki, nõnda et mind tundmus valdas, nagu istuksid juba kuulid mu keres.“

„Kas olid nad võõrad?“

„Möistagi, mayad või zapoteegid. Xinkad on meie sõbrad. Üks neist kõneles Hispaania keelt nagu caballero ja oli yürstliku ilmega.“

„Kas oli ta punanahk?“ kuuludus seni vaikiva Tamay huultilt.

„Üsna sinu värvi, mu saladuslikult vaikiv sõber.“

„Mis nägu ta oli?“

„Noh, niipalju kui hämaral valgusel näha võis, oli ta kõrge kasvuga, imekaunis poiss, päris eht Indiaan printsi, silmadega, mis kananaha selga võisid ajada.“

„Ning teine?“

„Teist ei näinud ma hästi, aga ta hoidis laskeriista nii, kui oskaks ta sellega hästi ümber käia.“

„Nad olid arvatavasti Chamulpo ehk teiste mayade salakuulajad,“ arvas neeger.

„Võib olla.“

„Miks ei silmitsenud sa neid päeva-valgel lähemalt?“

„Lollpää, kas pidin ootama, kuni tulevad conde lancerod? Ka igatsesin jälle näha su villast pääd.“

Indiaanlane oli uuesti mõtteisse vajunud.

Mõne aja pärast tähendas mulatt uuesti: „Mul on täiesti villand sellest logelemisest siin kaljudes ja igatsen linnadesse tagasi pöördä. See siin pole kellegi elu. Kui teaksin, kust Mendez'i leida võiks, läheksin teda otsima.“

„Sa võiksid kergesti lancerosid kohata.“

„Häh, neist ei tunne mind ükski ära. Raha on mul vaja, raha; tahan üle piiri sääred teha, ning kui kõrgeauline caballero Mendez endast midagi kuulda ei lase, siis peame oma kauba mujale turule toimetama ja rahaks tegema. Kuidas käib siis ka meie donna käsi, Tamay?“ pööris ta selle poole.

„Hästi,“ oli lühike vastus.

„Tahan teda lähemal ajal külastama tulla.“

Mulatti tabas säärane pilk indiaanlase silmest, mis teda mõtlema oleks pannud, kui ta ainult seda näinud oleks.

Ait kostuv, veniv vile puutus kolme mehe kõrvu.

Kõik kolm haarasid püssid pihku.

Vile kordus.

„See on xinka.“

„Vaata järele, kas ta üksinda on tulnud,“ ütles neeger. Mulatt ronis väledalt ihe kaljuserva otsa, kust ta näha võis, mis all sünnib.

„Säääl seisavad Ixmal ja Mendez.“

„Oh, see on hää.“

„Kas laseme neid siia üles tulla?“

„Ei,“ ütles Tamay, „lähme neile vastu.“

Kõik kolm sammusid mööda kitsast, keerdelist kaljurada alla, kuni nad väikesesse, pöösastega täiskasvanud orgu jõudsid. Siin kordas mulatt viljet. Kuid ise jäid nad, püsse laskevalmis hoides, pöösaste varju, üsna ülesviiva käigu lähedale seisma.

Mõne aja pärast ilmusid nähtavale xinka ja ta selja taga sennor de Mendez.

Mulatt Tito astus pöösastest välja, kuna mõlemad teised pöösä taha varju jäid; ta

*) Trabucco — koonilise toruavauga, harulisele toele toetuv, raske püss.

kõneles neist kõige paremini Hispaania keelt ja oli osavam kõnemees.

„Noh, sennor, kas olete viimaks ometi ka omi sõpru vaatama tulnud? Oleme väga teie järele igatsenud.“

„Jõudsin alles täna hommikul tagasi oma hatsiendosse.“

„Ning, eks ole, te teate juba, et vahepääl oma auväärt vanaonu ainupärijaks olete saanud.“

„Ei,“ ütles Mendez kahvatades, „kas sa räägid õigust, Tito?“

„Nii tõesti, kui loodan sult saada palju raha. Oli üks hulljulge temp; põmmutasin ta keset ta ihukaitseväge uperkuuti. Lance-rod olid mu kannul nagu verekoerad; pääsesin ainult suure vaevaga nende küüsisist.“

„Viimaks ometi,“ ütles Mendez ja ta kolkunud nägu kattus saadanliku rõõmuilmega.

„Ning nüüd, don Luis, korraldame oma äriasjad. Meie oleme oma poole lepingust täpselt täitnud, nüüd on teie käes kord. Viistuhat pesot igaihele meist ei saa sa paljusk pidada.“

„Ja kust peaksin selle summa võtma?“

„Kas ei ole conde varandus nüüd sinu omanduseks saanud, kus ju õige pärija nii õnnetu surma leidis?“

„Kas kindral Conde ka tõesti surnud on?“

„Nii kindlasti kui minu kuul tal läbi pää tungis.“

„Jah, siis olen mina ta pärija, vähemalt ta hacienda on kindlasti minu. Selle omandamist ei või ta mulle ühegi testamendi abil keelata. Aga kindlasti tead sa ju, et conde varandused motinerode poolt konfiskeeritud ja riigivaranduseks on tunnistatud.“

Mulati nägu avaldas äärmist kohmetuseilmet, mis aga silmapilk muutus sisesevaks vihaks.

„Mis see tähendab? Mis riikad need on?“

„Sinu mõistus peab sulle ütleva, et mul enne raha olema peab, kui seda sulle anda võin. Ma pean ometi enne päranduse kätte saama.“

„Need on tühjad ettekäanded. Ma pean oma viistuhat pesot kätte saama, tahan üle piiri minna.“

„Ole ometi mõistlik, mu sõber, sa pead ju ka oma raha saama, aga pean seda ometi esiteks muretsema.“

„Teil on küllalt teid ja võimalusi käepärast, et seda summat kokku saada, eriti veel nüüd, kus te suure varanduse olete pärinud. Hoidke end, don Luis, minuga mängimast.“

„Aga kallim, ma ei mõista sind sugugi, mõtle ometi silmapilgugi järele. Kust peaksin ma selle raha võtma?“

„See on teie asi. Minu jaoks muutub pind siin juba liig kuumaks, tahan minema punuda. Kui mul kolme päeva jooksul mitte viistuhat pesot kullas käes ei ole, siis, don Luis, saate seda kahetsema.“

„Miks ähvardad sa mind, Tito? Tasun sulle rikkalikult, üürrikalikult, aga sa pead mulle aega andma. Kellel on praegusel sõjaajal sularaha kullas?“

„Ütlemin oma viimase sõna, arvestage sellega.“

„Tahan kõik rattad käima panna, et sind rahuldada. Siin, võta esialgu need ungid, see on kõik, mis mul praegu on.“

Ta ulatas mulatile mõned suured kuld-rahad, mis selle poolt ahnelt vastu võeti.

„Miks jäävad su sõbrad põsaste taha peitu?“

„Sõjaajal on ettevaatust vaja.“

Kuid Tamay ja neeger astusid nüüd siiski põõsa tagant välja.

„Olge tervitatud, mehed, tean, et teid usaldada võin.“

„Tunnen sind paremini, don Luis, kui sa arvad,“ ütles indiaanlane urisedes. „Conde on surnud, hüva, mis see minusse puutub? Sa oled saavutanud seda, mida piilidsid. Peaks sul aga kavatsus olema meid ära anda, siis on sul minuga tegemist; leiab sind, kus sa ka end ei peidaks.“

Maya sõnadest kõlas nii tõsine ähvardus läbi, et pelglik Mendez võpatas, kuid paendlikult ütles ta: „Kallis sõber, kuis võid sa minus kahelda? Käsuta vabalt kõige üle, mis mul on.“

„Saan sulle seda meele tuletama.“

Ta kutsus xinka käeviipega kõrvale ja küsis sellelt, kuma Mendez Sip ja Titoga läbiraäkimist jätkas: „Kes olid need kaks mayat, kes sinu juures peatasid?“

„Nad ütlesid end põhijapool kodus olevat.“

„Kust nad tulid?“

„Läbi kaljude mööda kitsasteed.“

„Läbi kaljude?“

„Jah säält nad tulid.“

„Kirjelda mulle neid.“

Xinka hakkas neid kirjeldama, kusjuures ta iseäranis kaua Pablo juures peatas.

„Kas oled sa kunagi näinud seda noort mayat, kes del Rocas elas?“

„Ei kunagi.“

„Mis sa arvad, mida kavatsesid nad siin?“

„Arvan, et mayad sõjast osa võtta soovivad ja luurajaid ette on saatnud.“

„Aga kuidas võisid nad leida teed läbi kaljude?“

„Nad ütlesid semnor Mendez'i majordomo olla neid juhtinud.“

„Jah, see tunneb neid teid ja,“ lisas ta tasa juure, „tunneb ka Pablot.“

„Kuhu poole liikusid nad edasi?“

„Idasse, suure tee poole. Olgu muu hulgas tähendatud, et nad vist kaugele ei jõudnud, sest ässitasin nende kannule conde mõrtsukat otsivaid lancerosid.“

„Väga hää.“

Tamay astus kõrvale ja ütles endamisi tasa Maya keeles: „Kas võib see võimalik olla, et ta pääsis raisakulli Chamulpo küüsisist. Ei, nõnda vägev ei ole ta kaitseingel. Sooviksin, et ma poleks tõstnud oma kätt ta vastu. Ka kazike näib mind unustanud olevat.“

Mendez, kes samuti kui xinka oli sunnitud olnud oma ratsahobuse siigavale alla orgu jätna, jättis nüüd oma käsilistega paendlikul kombel jumalaga, tubades neid kustumata tänutundmusega mälestada.

„Pidage mind meeles,“ hüüdis mulatt Tito talle ähvardavalt järele.

„Ja ka mind,“ lisas Tamay juure.

Päälle külaliste lõhkumist, sammusid kolm bandidot tagasi kohale, kus nad varem olid peatunud.

Alles siis, kui nad uuesti pikali olid heitnud, küüsis mulatt: „Mis ütled sa, tigrero, meie kauba kohta?“

„Sennor Mendez on üks lurjus, ta ässitab nii pea, kui ta võib, valitsusvägede tiradorid meie kannule.“

„Kas arvad tõesti?“

„Ta vabaneb sel kombel oma kaasteedajast ja süüst.“

„Noh, seda parem nüüd, et semnorita meile võimuses on. Ta on üks kerjaja koer; et motinerod conde varandused, mis nende meelevalda alla sattusid, konfiskeeritud on, seda usum ma küll. Seda pahem talle ja meile. Ka mina ei usalda teda.“

Ta kargas püsti ja tammus mõne korra edasi-tagasi.

„Ma pean siit kaduma ja tahan kaduda, aga mitte ilma rahata. — Arvan siiski, et on kasulikum ja näeme kiiremalt raha, kui tiidruku don Antoniolo maha müüme. See annab meile nõnda palju kui nõuame ning suudab ka seda raha muretseda. Mis arvate sellest, companerod*)?“

„Arvan ainult,“ avaldas neeger, „et kui neidu peidus hoiame, me Mendezilt palju raha võiksime välja pressida.“

„Aga ma ütlen sulle, sa must hing, kindel on kindel. Pind muutub sin alatasa kuumemaks. Õige küll, et senikaua kui inimesed sääli all üksteisele kõrisid lõikavad, palju karta just ei tarvitse, ent sõda ei või ju igavesti kesta ning lõpeb nüüd, kus condet enam ei ole, vististi küll õige pea, ja siis hakkab Sarmiento valitsema.“

„Ning sel on juba ka kauemat aega kanepine kaelaeha sinu jaoks valmis säätud,“ ütles neeger irvitades.

„Vait, sa ahvi järeltulija,“ vastas mulatt vihaselt, jätkas aga, kui neeger selle pääle ainult naeris, endise häälekõlaga: „Mis te arvate, companerod, kas poleks kõige mõistlikum sennor d'Irolalt lunastusraha võtta?“

„Ning kuidas tahad sa seda kavatsust teostada?“

„Sa külastad teda, mu must nukuke. Sa oled meie hulgast kõige vähem kahtlane; sinu aus nagu võidab sul igalpool usalduse.“

„Hm,“ arvas neeger ja sügas oma villast pääd, „sääli on ka mõned istkud — kes mind just väga ei poolda.“

„Või nii — sa Kongo pärl —, noh, siis saadame xinka Ixmali, see on targem kui

*) Companero — kaaslane.

ta välja näeb ja vallitsusväed ei või kulgi kaugel asuda. Kas oled nõus?"

„Jah, kui sa just nõnda arvad, pole mul midagi selle vastu.“

„Me võtame oma rahakese ja asume tee- le Meksikosse.“

„Olgu.“

„Mis on siis nüüd sinu arvamine, Tamay?" pööris mulatt nüüd indiaanlase poole, kes vaikides ja liikumatult paigal istus ja nagu näis teiste jutuaajamist polnud jälginudki.

„Kõik liig kiire — esiteks järele mõelda, pole hää liig kiiresti toimida.“

Nende sõnadega tõusis ta püsti ja heitis püssi üle õla.

„Kuhu sa kavatsed minna?"

„Pötra laskma, pole enam midagi süüa.“ Kiirel sammul ruttas ta minema.

Kui ta juba nõnda kaugel oli, et sõnad enam ta kõrvu ei võinud kosta, ütles mulatt: „Selle punanahaga pole midagi pääle hakata, Sip, ning kahetsen väga, et üldse taga koos toimima hakkasin. Me peame siit lahkuma. Kas see maya sellega nõus on, või mitte, me talitame nii, kui see meile tarvilik näib olevat, ja müüme neiu don Antoniolo.“

„Kardan, et Tamay sellega päri ei ole, ta on kättemaksuhimuline ja kannab äärmist viha d'Irola vastu sest aiast saadik, kus see teda xinkade juuresolekul nagu

kärnast koera minema kihutas. Ka pääsis ta ainult vaevaga poomisköiest, kui don Antonio vaquerod ta kaljukitsuses kinni püüdisid ja ta kavatsuse motinerosid conde selja taha juhtida nurja ajasid. Üks indiaanlane ei unusta kunagi. Kardan, et ta neiu pigem kuristikku tõukab, kui don Antoniolo tagasi annab.“

„Kas arvad? Ah, tühja kah — ta mõistab raha sama hästi hinnata, kui melegi, seda ta küll ei tee. Aga, kas tead — miks peaksime end vaevama selle tülbi, nüridameelse inimesega, kes kunagi oma metsadest pole lahkunud. Me valdame lapse, ma tunnen siin kaljudes ka mõne urka, kuhu teda peita võime, ja astume xinka kaudu don Antonioga läbirääkimistesse ilma mayat palju küsimata.“

„Ta on salalik ja õel ja saab hirmsasti vihastama.“

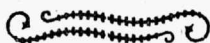
„Vihastagu, ka mina mõistan püssiga ümber käia. See on ainuke õige nõu, Sip; me kasutame neidu ainult enda huvides ja läheme rahaga sinna, kus meid keegi ei tunne. Rahameestena oleme samasugused caballerod kui blancod.“

Neeger allus vastupanuta oma vaimliselt elavamale kaaslasele.

„Tule,“ ütles mulatt, „punanahk varitseb pötra, lähme ja külastame semoritat.“

Mõlemad asusid teele ja kadusid peagi kaljude vahele.

(Järgneb.)



Valge elegia.

Mart Raud.

*Valged lilled täis on helet päikest,
helet päikest, heleid pisaraid,
katavad mis valget särki väikest,
särki väikest, linu vaelevaid.*

*Linaden on lapse käeksed valged,
käeksed valged rinnal risti pant.
Nagu naeratteksid valged palged,
valged palged — neil on rahu ant.*

*Ase pehme nagu ema süle,
ema süle hell ja kallistai. . .
Nõnda palju lilli süngi üle,
süngi üle teab küll kuis sai!*

*Küll on ikka ilus unne minna,
unne minna igavesse nii:
suudlusi ja lilli viia sinna,
viia sinna muud ei midagi.*





NOORTE TALENTIDE KIRJANDUSLIK LOOMING.

(Lõpp.)



Peet Vallak.

Julius Oengo kogus „Ööpäev“ annab mõned huvitavad maalilised värsid. Need on looduse maalid, milles tiisedust ja süvenemist. Ent muu osa on väärtusetu. Need on ekspressionistlikud sheetid, futuristlikud karjatused.

Aga Oengo võiks loodusele ligineda ja seda käsitada, ja siis ehk kuuleksime talt veel midagi hääd. Kuid kas ta ei ole sest eemale jäänud?

Kokku võttes näeme, et algajate liürikas on vast kaks nime, kes rohkem lubavad, kelle raamatud on elulised ja uued: Hendrik Adamson ja Juhan Jaik. Teised on kas lahkunud ja tallanud vanu teid, ehk laien-

danud liürikat kitsa ning eluvaese ala võrra. Vähe nagu oleks.

Proosas on vast rohkem tiisedust, kuid seda on vähe ilmunud eriraamatutena ning teda on raske käsitada selletõttu. Nii oleks arutatud juba väärtuslikust Juhan Jaik'i toodangust, tahaks veel kõneleda Peet Vallakust.

Tal on rohkesti novelle, romaani katkeid ilmunud siin ja sääl ajakirjades, lehtedes. Ta on realist, kuid ütlen seda siiski kaheldes. Tal on novelle, kus tekivad kummalised ebareaalised olukorrad. Terve tegevus satub seletamatu maailma, psüüholoogia saab teiseks. Kuid see fantastika on ikkagi mõistuslik ja selle taga seisab kirjanik-realist.

Vallakul on omapärane rabav-lõikav stiil. Omadussõna asetab ta lause lõppu, millega ta tõesti omapäraselt mõju saavutab. Novellide tegelased on kui näitlejad marionettide teatris. Need paneb keegi külma-vereliste tõmmetega liikuma. Kuid sellepärast ei kaota tegelased kunstilist liha ega verd. See annab teostele vaid kummalise, teatraalse ilme.

Näib kindel olevat, kui Vallak ka meie kirjastusoludest suudab läbi murda, siis ta kirjanikuna tunnustatud saab.

Sest tal on jällegi värsket ja uut, ta töödel kunstilise eetri lõhna.

Draama alal on debüteerinud varalahkunud H. T a l o m a a. „Igvane ilu“ ei ole veel kõigiti õnnestunud teos. Sääl on võltsi psüüholoogiat, ebahürtlasi kompositsiooni, elamused pole veel saanud küllalt ümara-

teks, kujud pole küllalt plastilised ega tegevus ühtlaselt arenenud.

Kuid ometi näib, et autoril oli eeldusi draama kirjutamiseks; ka kogu arvustus märkis teose pahesid selleks, et kirjanik tulevikus teaks neist hoiduda. Kuid noor dramaturg suri ja kõik on asjata. Kaotus on eriti raske nüüd, kus Eesti näitekirjandus põeb kriisi.

On ilmunud K. Rootainilt veel raamat „Õised varjud“, mis sisaldab kogu rationalistlikke novelle. Kuid nad on äärmiselt igavad lugeda ja nende autor on kindlasti andetu. Need on hääd dilettandi suleharjutused, ei midagi muud.

Ja nende juurest oleks veel minna Hermann Jänes'i katkete ja novelletide kogu „Taevamineku“ juure. Kui veider: Hermann Jänes avaldab oma novellide kogus katkeld pikemaist novellest! Kogus on sentimentaalitsevad meeolelu kritseldusi, koolipoislikke eluvaatlusi. Üldse mingisugune viskete kogu, mis oleks võinud avaldatud saada kusagil klassiajakirjas.

Trükitult neid lugedes jääb halb mulje. Kusagil näib nagu vilksatavat, et autoril on andi ja süvenemist, kuid siis saab jälle kõik labaseks ja sentimentaalseks. Ainuke asi, millega Jänes mind on rõõmustanud, see on luuletus „Niguliste 12“, mis ilmus „Loomingus“ 1923.

Kõigest ülevaadet tehes näeme, et on ikkagi palju halba ja vähe väärtuslikku. Paljud tüsedad annid peavad veidraste ilmutamisolude tõttu esinemisest loobuma ja esinejate seas on rohkesti neid, kes meie kirjanduse edenemisele kuidagi kaasa ei mõju.

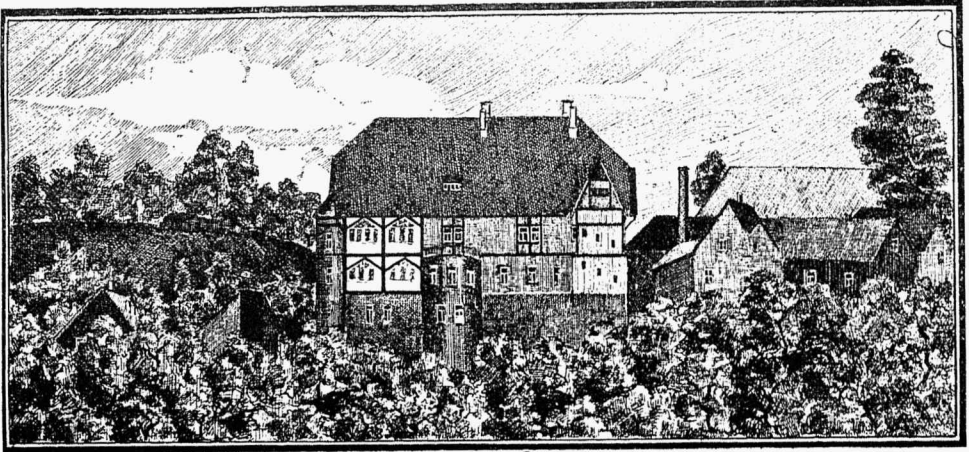


Hermann Jänes.

Mingit voolu või suuna ei saa ära märkida. On üldine tarve muidugi elulisema poole, eemale kitsastest kunsti nõiaringidest. Sisemine tung lopsakama, jõulisema, terve poole; see määrab tekkiva kirjanduse päämise suuna.

Kunst kunsti pärast on unustusse jäetud, manifestitsemised ja programmitsemised ei huvita enam. Jääb ikkagi loov töö ja see ongi see kandev.





VAATLUSED VILJANDIST.

„Vikerkaarele“ kirjutanud J. J-v.

Dühajärve, Karksi ja Rõuge kõrval osutab Lõuna-Eesti ilumaastikest ilunaudingut ülimal astmel küll Viljandi orgu peitunud pikliku järve, hulga puhaste parkide ning meelikõitvate kantsimägedega.

Juba jaama teel, kalmistu ning salapärase Valuoja kohal paistab uhkelt ja isemeelsena silma Pauluse kirik, moodne ning uus ehitus.

Paremat käit mäerinnakul võlub meeli tihe lehtpuustik mägestiku ja orgudega vahelduval maa-alal. Kuid Pauluse kiriku juures juba on näha linna, uppunud lehtmetsade ning aiapõõsaste värvilisse tihestikku. Paremale poole sihtub lai allée, millest hargnevad teed Kirsimäele, kõrgele mäerinnakule, kust alt orust peegliselge järv meelitavalt vastu silmitseb ning edasi suurtele kantsimägedele, filosoofia puiesteele ning varemelle. Varemed asuvad lähestikku seisvaid mägedel ning eralduvad üksteisest orgudega. Neid palistavad lõuna- ja õhtusihis uuesti korduvad mäed orgudega, mis kaetud tihedate metsasaludega. Suveõhtuil mängib neil mägedel muusika ning inimhulgad jalutlevad ülevas meeolus ses hiigla looduse maalis. Ent siit mägedest avaneb vaade veel linnale ning uuesti järvele, mis nüüd teist profiili esitavad. ÜN-



Pauluse kirik Viljandis.

ilus on aga vaade järvepoolsele linnaserva terrassilisele mäerinnakule, kus majade punased katused uudishimuliselt vaatavad alla

järvele, kus paatidel sõidavad suvitajad kui hiigla vesimardikad paarisjalul.

Meie väikearvulises linnadeperes esineb sakalalaste — mulkide vaimline ning majandusline keskus — Viljandi, Tallinna ja Tartu kõrval tooniandvas osas. Viljandi on olnud lähemas minevikus tähtsamaks teguriks Eesti rahva kultuurilises arengus. Ta on seda praegugi ja nimelt puhtamajanduslikult. Eesti rahvuslise ärkamise espäevil andis jõukas, viljarikas Viljandimaa oma haritumad pojad rahva teenistusse. Viljandimaa ja Viljandi linn valmistasid selleaegse Eesti intelligenti, olles ise nende

paljudest Eesti ja Soome kohanimedest. Eestis on kõikjal tuntud — Lihula, Varbola ja Karula. Pääsõna s a k a on oletatavasti moodustunud Viljandimaal tarvitusel olevast sõnast — s a k k a m a, puid ehk kände juurima. Lõpp la tähendab Soome kirjanduse- ja keeleteaduse prof. A. Ahlqvisti*) järele paika või kohta. Seega oleks Sakala tiheda metsastikuga kaetud maakoht, mille hävitades sinna põllumaa kultiveeritud. Et maakond viljarikas, siis nimetati kindlust, hiljem linna Viljandiks. Sakslaste 700 aasta eest Eestimaaale tulles kõneldi Viliendest (moonutus sõnast Viljandi).



Viljandi lossi varemed.

tegevuse keskikohaks. Kes ei tunneks meie päevil Hans Viühner'i, Fr. Kuhlbars'i, Mikkil Veske't j. t. — nad on kõik pärit Sakalast.

Sakala nimetust on keeleliselt uurinud akadeemik I. F. Viedemann, Fr. Kuhlbars, Villem Reiman n. m., kuid sõna algsugemeid pole suudetud tõeliselt veelgi leida. Viedemann arvab, et — Sakala on tuletatud venekeelsest sokol'ist, kuid Reiman vaidleb sellele (kategooriliselt vastu. Akadeemiku väidete järele võiks oletada, et vanasti meie metsades palju jahikulle elutsevad. Kuid on ju teada, et eestilased ometigi neid linde ei tarvitanud ega tunnudki, küll vahest sakslased, kes jahikulle jahtidel kasutasid. Siis ei võiks aga olla nimi slaavlastelt pärit, vaid sakslastelt.

Vaevalt võib siin aga juttu olla laenamist, sest Sakala lõpp -la on tuntud juba

Kuid Sakala ei tähenda veel kogu Viljandimaad. Sakalamaa on osa Viljandimaa territooriumist, mis koondub vaid Viljandi linna ümber. Sama on ekslik kõiki viljandimaaalasi mulkideks ristida. Vaid Tavastu Aliste ja üldse Agentaguse rahvad väärivad selle nimetuse. Viljandi linnakodanik pole kaugeltki mulk.

Aastat, mil Viljandi linn asutati, ei tea ajalugu seletada. Küll aga oli praeguse linna kohal 700 aastat tagasi kindel kants, mida sakslased Viliendeks nimetasid. A. 1215 löödi Viljandi kantsil sakslaste, lätlaste, liivlaste ja sakalalaste vahel esimene

*) Prof. August Ahlqvist-Oksanen oli 1870. aastate ümber Helsingi ülikooli Soome kirjanduse professor. Muu seas on kirjutanud Ahlqvist ka esimese Eesti kirjandusloo raamatu.
J. J.

lahing. Kuuepäevase ümberpiiramise järele langes kants sakslaste saagiks. Kants löhuti maha ning asemele kerkis kindel loss, mille tümber aeg-ajalt tihenes linn. Vahepeäl 1223. aastal läheb eestlastel korda veel linna vallutada, kuid üürikeseks, sest peagi on sakslased jälle Viljandi peremehed. Hilisemad kantsed raudmeestest vabandada ebaõnnestuvad. Verine toomapäev a. 1344 viljakottidega ei lähe nii pea meeltest. Jõuliseim oli Viljandi linn kuulsa ordumeisteri Valter von Plettenbergi ajal. Sel

Vanast lossist ja kantsist on jätnud mineviku varjud meie vaatlemiseks ainult laialised rusunenud varemed. Vaevalt suudab silm veel siin üles ehitada endise hiiglahoone. Kuid üldmõistmine on siit ikkagi võimalik. Kantsi piiravad tisedad müürid sügavate kraavidega. Keset kantsi on märgata suurt hoovi, mille keskel tänapäevani sügav kaev seisab. Praegu on see poolemisti kividega täis topitud. Hoovi müürid ja neid piiravad järgmised müürid moodustavad neljanurgelise püühoone, kus elutsesid



Viljandi lossi varemed.

ajal olnud linnas 6 kirikut ning suurem hulk kloostrid. Ühe seesuguse kloostrise ase on praegu Tallinna tänaval „Seasaare“ restoraani kohal. Vanasti olnud sääl suur tiik, milles püherdanud kloostrilema sead. Sellest siis ka hiljem restoraani nimetus.

Plettenbergi ajal oli Viljandi Lääne suurlinnadega kaubanduslises ühenduses. Eriti elav oli kaubitsemine linadega. Kuid „suurlinna“ hiilgepäevad ei kestrnud kaua. Venelased tõmbasid selle ümber verise piiri. Joann Hirmsa väepäälk Kurbski laskis 22. juulil a. 1560 Viljandi puruks. Lossi ülem Fürstenberg võeti vangi. Tervelt 12 korda põletati Viljandi veel pääle selle maha. Alles Põhja sõja lõppedes saabus linnale rahulikum silmapilk ja ta hakkas uuesti kosuma.

kantsi komandant ühes teiste ülematega. Püühoone lahtisest nurgast on kõik püüvõravale. Välismüüri ja püühoone vahel on asunud ka kirik. Selle läheduses olevad terved müürid tõendavad kindluse aset. Kõrval mäel, kuhu läbikäigu võimaldas langsild, asusid tallid. Sel mäel asetses ka eelkindlus. Järgneva kraavi kaldal asub praegugi tugev müür. Üle selle kraavi on Kirsimägi teise eelkindlusega. Kantsi ühendasisid linnaga langsillad, mille tugevana veelgi kraavides müüre mäha.

Ülesloetud muinasjääniste asemele on kasvanud aga uus linn. Temas pole alal hoidunud too mineviku romantika, mis aastasadade eest oli Viljandile igapäevaks. Meeldej on sammunud ta uusi radu, tihenedes meie päevil ilusamaks ja korralikumaks

linnaks Eestis. Kuid kalliks on talle jäänud esiaegade traagika, mis müüd lilleliselt soovastab uudishimulist järelepõlve.

Praegu on elanikke linnas üle 10.000. Sirged ja liikumisavarad tänavad, tehnilised lüksused elanikele ning uued moodsad ehitused tõstavad Viljandi kõrgemale tavalisest provintsilinnast. Hulk keskkooli, seltskondlisi organisatsioone, kinod, teatrid ja ajalehed teevad selle pika mineviku-ga linna tähelepanu väärivavaks. Ja veel liikumine — üle 70 auto linnas! Kiire ja odav liikumisvahend. Kesk linna on nimetamisväärt lastepark ja maakonna gümnaasiumi park, mis saanud elavalt tarvitata-vailks jalutus- ja viibimispaiguks. Turult viib tee trepimäele, üliilusale, ilupuudega

kaunistatud puhtale mäenõlvakule. Siit mööda treppe alla, algab orupüestik, mis ühelt poolt järve ääre viiva alleega lõpeb. Need kohad on kodunenud elavaks jalutuskohtadeks. Järve ääres asub moodne veesporti klubi majake paadisadamaga ning selle läheduses supelonnid. Kõiki kasutatakse elavalt. Ent üle järve kerkivad jälle mäed, kõrged libaskaldad, kus suvitajad hääl meele viibivad.

Viljandi loodusilu on täielik. Mäed, orud, lehtpuumetsad, järv — otsekui Tiroolis, nagu tähendanud üks vaimustatud rändureist. Kuid veel on midagi. Sellesse loodusilusse täheneb ka kübeke traagilist muinasluulet — ning see on vaimustav, värskendav ja elustav.

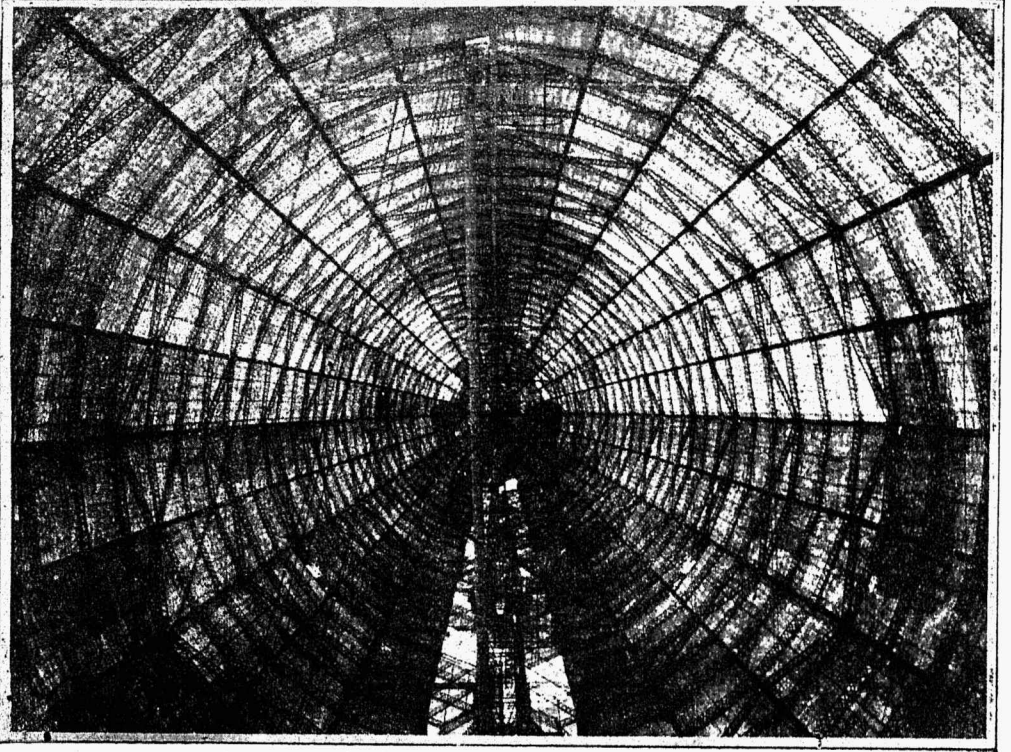


ZEPPELINIGA ÜLE OOKEANI.

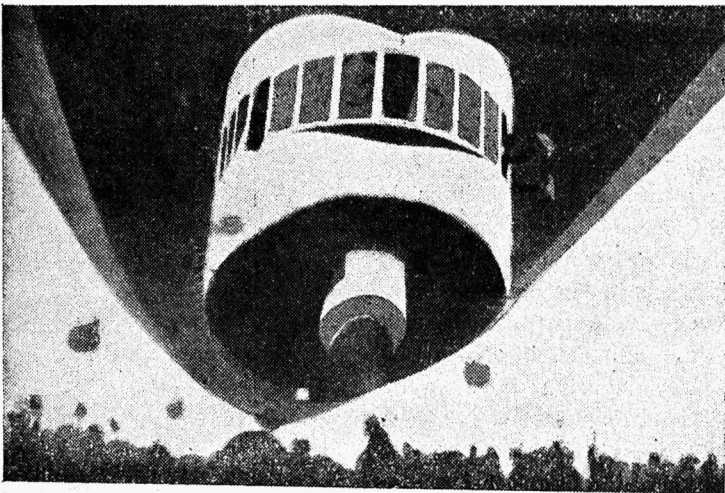
Z. R. III, Saksa kõige uuem ja täielikum õhulaev, jõudis hiljuti pärast 79-tunnist sõitu läbi õhumere õnnelikult Saksamaalt Ameerikasse. Sellega avaneb väljavaade uuele liikumisvõimalusele, korralikule õhusõidu ühendusele üle ookeani. Kui arvesse võtta, et Christoph Columbus omal ajal vajas tervega 71 päeva sama kauguse äravõitmiseks, ja uuema aja kõige kiirem ja täielikum reisijatelaev „Mauretania“ 5½ päeva, mis isegi on laevasõidu alal kõige uuem rekord, siis peab täie õigusega imestama tehnikat suuri edusamme liikumise alal, ja eriti õhusõidus, milles Z. R. III on saavutanud seni kuulmatu võidu. Inimese vaim on vallutanud õhumere, et kaotada kaugusid, mis kauem ei peaks takistama rahvaste sõbraliikumist ja üksteisele lähendamist ühelt maailma poolkeralt teisele. Võib olla saavutame tulevikus veelgi rohkem.



Z. R. III mõõdub suurest Ühisriikide mälestussambast oma sissesõidul Nev-Jorki, kus õhulaeva kommandant Dr. Eckener suure vaimustusega vastu võeti.



Z. R. III sisemus, mille kallal Saksa inseneerid rohkesti kaks aastat vaevarikast tööd on teinud.



Z. R. III suur gondel õhku tõustes.

OMANURK.

MÄLESTUS SUVISEST RÄNNAKUST.

Hugo Lepik.

(Siia juure autori joonistatud kaanepilt.)

Kui mõistmatu saladus uinub meri.

Vaevalt veeretab ta raugevaid virvendusi randa röskele liivale, kus need sumedasti sulised laulavad õhtulaule suikumisele — unele.

Leetseljakute kohal sõuavad kalurid ulgumere poole, valged purjed tuuleta leiges õhus lõdvalt lipendamas. Kui lind selgel peeglil, nii liiguvad nende tumedad paadid pikkamisi vaikses vees, kuhu langeb vereva taeva roosa refleksi, sulades silmapiiril lõomavaks vaseks.

Taevakullas ujuvad pilved kui lahkuvad lagled pikkades ridades, laotades laiadi purpurtiibu sumedas õhus. Kaugel, kaugel silmapiiril unistavad udused saared kui unenäod.

Jalgtee, mida mööda lähen, on kitsas ja vähe tallatud. Ta kohal kiljuvad meripääsukesed. Kaks koovitajat hõljuvad õhus. Kusagil luhas saagivad räägud lõpmatu ühetoonilist viisi ja madalatest soonikutest tõusevad ehmunud metspardi kanjad praäk-sudes õhku ning virguvad nepid kaovad tiibu laotades kaugemale pilliroogu. Neist soonikutest läbi ja üle luhtade viib tee, kadudes loogeldes kõrgesse metsa. Siin on hämar ning jahe.

Seisatan mäe rinnakul, kus õitsevad toomel unistavad kõrgete haabade vahel. All orus heinamaa täis kullerkuppe ja pääsusilmi. Ümber heinamaa aga tukuvad käest kinni lepad ja kased, kui valvaksid nad seda lillemerd. Läbi oksaderägistiku näen veel põlevat taevast, helkivat mereviiru ja kauguses kumavaid saari kui muinasmäid. Pea kustub kuldne õhtu.

Hilju, hilju astuvad muruneitsid aasale, näen vaevalt hõljumas nende uduloore. Ja mida kaugemaks ning sinisemaks muutub taevas, seda tihedamaks muutuvad nende hallid loorid, sääl nad mängivad nüüd punudes lilledest lõhnavaid pärgi. Ja nagu kardaks segada seda vallutatut mängu, astub nägematult õõ kikiarvul orgu, kuul-

matult laotades oma hiiglatiibu üle taeva, mere, metsa ja magava maa.

Veel salalikumaks muutunud nüüd imeiline org, säält kostaks kui kutsuv ja igatsev laul, mis isegi metsas nagu õnnalt huljudes kaugemale kaob.

Märkamata olen eksinud teelt, ümbruses pole kusagil ühtki elamut. Istum väsinult kivile... Kusagil häälitseb öösorr ja taevast vilguvad tähed. Õõ laskub ikka lähemale maa pääle — õõ laskub pikkamisi — nukrust kandes — südamele.

Mingisugusest kartusest vallutatuna kannan kokku kuivanud oksi, teen sammeldanud kivile tule. Sinine suitsujuga lookleb taeva poole kui nukker palve ja läbi tule vuhisemise kuulen kuidas vargsel viisil kõninitakse samblal. Tõesti, tõesti metsaalune on täis elu ja liikumist. Tunnen kuidas haldjad ja muruneitsid hiilivad puurtiivede taha ja valvavad kartlikult mind. Tean, nad tulevad sügavast pimedusest siia kivile kui ohverdama, kui jälle äratama ammu surnud elu. Aga nüüd näevad kedagi võõrast, kes ei tunne neid ega nende unustatud riiki. Võib olla kaua, kaua aja eest, kui oleksin astunud siia hiide, ohver käes ja pühaliku hardusega rinnas kummardanud siia kivide poole, kus vilkusid tuled, ja laskunud allikale, kus hõljus hõbeselge vee vulin, — võib olla siis ehk oleksin tunnud neid metsavaime, siis ehk oleksin sellele elule lähedal olnud. Kuid nüüd? — Juba ammu on jahtunud ohvrikiivid ja kattunud paksu samblakorraga. Allikad on kariloomadest umbseks ja poriseks tallatud ning põlised pärnad täis valget sammalt kui surnulinadega kaetud, unistavad veel kaugest minevikust. Nüüd ei tule enam keegi hiide ohverdama. Aga see ammu surnud elu! Milles seisab see unustatud olemine, milles seisab see?

Vaikus...

Oo ja, aeg on astunud sellest üle. Aeg lendab peatamatult edasi igaviku poole ja

kust ta ilal läbi on läinud, sääl sammeldavad vaid mälestuste surnuaiad ta teede ääres.

Äkki langevad kisades kaks öökulli maha, nad väherdavad maas, pekstes nokkade ja tiibadega üksteist, et suled lendavad kõrgele. Siis tõusevad nad ruttu lendu, kadudes rabisedes läbi kase okste. Lisan kusturvale tulele oksa juure ja mahedas soojuses tunnen, kuis väsimusrammestus üle keha laiali valgub, öö aga pehmeid tiibu üle näo laotab ja uni magusasti silmad sulleb.

Veel uneski näen neid metsavaime. Pärnade tüved kujunevad elusateks olevusteks, ettevaatlikult vabanevad nad puudest. Need on vanad raugad, seljas valged rüüd, pikad habemed alla põlvi ja valged juuksed vabalt lehvimas. Tihedates ringides seisavad nad ümber kivi, panevad ohvrid tulle ja vaatavad tähelepanelikult lõõmavat leeki.

Kuid äkki... Tra-ra-aaa!.. Käriseb öine vaikus. Milline hirmus hää! Sõjasarve puhutakse. Kuidas on kõik korraga muutunud, — kusagil pole enam elavat hingegi näha!

Sääl kohavad põõsad ja praksuvad oksad. Orgu tormavad sõdurid, mõõgad vöö ja nuiad õlul. Kostab hobuste kapijade plagin, mis varsi aga kustub mõökade tärinasse ja võitluse meeletusse möllusse. Nagu raske rahesadu langevad sõdalaste mõökade ja nuiade hoobid. Nagu mürisevad merivood

tambivad rasked ratsud ja sähviivad raudsed piigid (vaata kaanepilt). Raske uduna venib orust üles haavatute oigamine ja surijate kisa. Öudne... Pildipaiks purunevad mõõgad vastu rasket rauda, siiski kestab võitlus kaua elu ja surma pääle. Sääl aga karjuvad meeletult võitjad, ja võidetud põgenevad hingeldades metsa. Siis vaikib pikkamisi kõik.

Mu kivi ette kerkivad kalmud kui unenäost, aga nende pääl kui vali valvur lasub raudne kiiver. Ja kaugel, sääl kalmude taga, kostab kurblik nutt ja lein. Kuid teiselt poolt kostab jälle naeruhõiskeid — sääl peetakse meeletuid pidusid. Kuid kuhu on saanud need ohverdajad? Mis on need kalmud, see nutt ja lein? Selle pääle kostab metsik naer, täis ülbet toorust ja viha. Kuid äkki lõpevad peod ja hirmunult tardub ülbe naer. Sääl avanevad hauad, kust määratu suur hall ja vormitu pää üles kerkib, ja pöördes mu poole ütleb:

„Vaata, hommik koidab!“ — Ma ärkasin. Värisesin. Tuli oli kustunud kivilt. Sääd sin ruttu tukid kokku. Tõusis jälle veniyat suitsu, mida tuul mu pääle kandis. Vaata, hommik koidab! kumises ikka veel kõrvus. Ja tõesti taevast kumab ao valgus. Läbi puude kumab lilla- ja kollaseviiruline meri. Kuid see pidi teine hommik olema, — mitte see, mis iga päev algab.

Ülesannete lahendused.

Lõbusa ülesande „Raudteevagun ja reisi-kohver“ lahendus.

Kumbi vähendas vaguni kiirust. Kohvri väljajähtmine vähendas vaguni liikumisenergiat, kuna see vähendas vaguni massi. Kohvri sissejähtmine riisus vagunilt liikumisenergiat, kuna see, olles vaguni suunas liikumata, pidi saama vagunilt energiat.

Pika Hermann lipuvarde mõõtmise seletus.

Tigu pääsis 10 päeva pärast Pika Hermann lipuvarde otsa. Koolitaja oli 6 jalga pikk, vari jutuajamise puhul umbes pool sellest, seega 3 jalga. Lipuvarde vari oli 12 jalga, lipu pikkuseks saadakse seega 24 jalga.

Nüüd jääb küsimus veel vastata: kui pikk on praegune Pika Hermann lipuvarras. Koolitaja viisi tehes saadakse seletus kätte.



Võistluse hoos.